
Welk gezinsbeleid leidt tot meer kinderen?

INGRID ESVELDT ENTINEKE FOKKEMA

Meningen over overheidsmaatregelen onderzocht

De vruchtbaarheidsontwikkeling van de afgelopen decennia – het uitstellen van kinderen en het dalende kindertal per vrouw – is de voornaamste oorzaak van de ontgroening en vergrijzing van de bevolking, zowel in Nederland als elders in Europa. Deze ontwikkeling zal uiteindelijk – tenzij het aantal immigranten significant zou stijgen – leiden tot een krimpende bevolking. Het gezinsbeleid in Nederland heeft niet tot doel het kindertal te verhogen, maar is gericht op verruiming van de mogelijkheden ten aanzien van het combineren van ouderschap en werk. Een hoger kindertal zou er echter wel het gevolg van kunnen zijn.

Foto: Wim de Jonge

De Nederlandse overheid is op zoek naar oplossingen om nadelige gevolgen van de vergrijzing zoveel mogelijk tegen te gaan. In enkele Europese landen is de overheid voorstander van een verhoging van het kindertal via een pronatalistisch (geboortebevorderend) beleid. De Nederlandse overheid heeft nooit willen ingrijpen in het persoonlijke leven van mensen of hun beslissing of zij kinderen willen, wanneer en hoeveel willen beïnvloeden. Al in de jaren tachtig kwam zij met een zogeheten 'voorwaardenscheppend beleid'. Regelingen als kinderopvangvoorzieningen, ouderschapsverlof of verlof bij ziekte van kinderen, maar ook financiële regelingen die het gezin ondersteunen, bieden vrouwen en mannen betere mogelijkheden om het ouderschap te combineren met andere levensopties, zoals het buitenshuis werken. Doel van dit beleid is ook om mensen in staat te stellen het aantal kinderen te krijgen dat zij wensen.

De programma's voor de verkiezingen van 22 november besteden ruim aandacht aan gezinsbeleid (zie de citaten uit de diverse verkiezingsprogramma's elders in dit nummer). Kinderen hebben de toekomst. Ook hebben bijna alle politieke partijen de zorg voor kinderen in combinatie met arbeidsmarktparticipatie van de ouders hoog in het vaandel staan. Vrijwel geen enkele partij vindt dat 'de combinatie' al ideaal is geregeld. De voorstellen hoe deze te verbeteren, betreffen vooral verruiming en flexibilisering van kinderopvangvoorzieningen, verlaging van de kosten van kinderen en verruiming van de levenslooptegeling. De vraag is echter of deze politieke programma's de wensen vertolken die bij de bevolking leven. Daarom is nagegaan van welke maatregelen mensen eigenlijk voorstander zijn, wat ze het liefst ingevoerd zouden willen zien en of mensen denken dat deze maatregelen invloed kunnen hebben op de eigen gezinsplanning.

Sinds 1983 wordt periodiek het onderzoek naar de Meningen en Opvattingen van de bevolking over Aspecten van het Bevolkingsvraagstuk (MOAB) (zie kader) uitgevoerd. De keuze voor kinderen, wensen ten aanzien van gezinsbeleid en de potentiële effecten van de invoering van nieuwe beleidsmaatregelen op de gezinsplanning staan in dit onderzoek centraal. In 2002 werd het onderzoek voor de zevende keer gehouden.

Steun voor nieuw of verbeterd beleid

Tabel 1 laat zien hoe anders Nederlanders van 20-44 jaar de afgelopen twee decennia zijn gaan denken over het voorwaardenscheppend beleid. De steun voor nieuw of verbeterd beleid is fors toegenomen. Of het nu gaat om maatregelen op het terrein van arbeidsvoorwaarden (verlof en werktijden), inzake kinderopvang of met betrekking tot de financiële kosten van kinderen, een steeds groter deel van de 20-44-jarigen hecht aan een intensivering van het beleid. Verbeterde mogelijkheden om in deeltijd te werken staan al jarenlang onveranderlijk bovenaan het verlanglijstje van de 20-44-jarigen. Dit is op zijn minst opmerkelijk te noemen, aangezien het aantal deeltijdbanen de afgelopen jaren enorm is gestegen. Blijkbaar vinden de 20-44-jarigen dat op dit terrein nog wel het een en ander valt te verbeteren. Ook het vaderschapsverlof vindt, in de jaren dat deze regeling aan de respondenten is voorgelegd, veel voorstanders onder de 20-44-jarigen. Verder steunt de jongere bevolking vooral overheidsbeleid op het terrein van ouderschapsverlof en verlaging van de onderwijskosten, gevolgd door variabele werktijden en kinderopvang. Voor verbetering van de kinderopvang van 0-4-jarigen en de buitenschoolse opvang is altijd minder interesse geweest. Dat kan te maken hebben met de in Nederland gangbare visie dat ouders toch ten minste een deel van de week zelf voor hun kinderen zouden moeten zorgen. Opvallend is de grote eensgezindheid die er door de jaren heen is geweest als het gaat om steun voor verlaging van de onderwijskosten. Kennelijk worden de schoolkosten al jaren als een last ervaren. Ook andere financiële maatregelen zijn populairder geworden. Dit

Tabel 1. Percentage mannen en vrouwen, die voorstander zijn van bepaalde voorwaardenscheppende beleidsmaatregelen voor ouders, 20-44 jaar, 1983-2002

	1983	1986	1990	1994	1997	2000	2002
Maatregelen met betrekking tot arbeidsvoorwaarden:							
- Beter ouderschapsverlof voor buitenshuis werkende moeders	41	42	71	65	70	72	73
- Beterere mogelijkheden voor deeltijdwerk	57	--	77	79	77	78	79
- Variabele werktijden	58	48	68	66	65	64	73
- Meer verlofdagen voor de man bij geboorte kind	60	64	--	--	79	80	--
- Kortdurend zorgverlof in geval van zieke kind	63	52	--	--	75	71	--
Maatregelen met betrekking tot opvang van kinderen:							
- Beterere kinderopvang voor 0-4-jarigen	51	41	67	63	67	62	66
- Beterere buitenschoolse opvang	38	32	50	52	62	53	52
Maatregelen met betrekking tot de financiële kosten van kinderen:							
- Lagere inkomstenbelasting voor ouders	47	--	64	58	60	63	68
- Verhoging van de kinderbijslag	36	49	52	49	53	60	62
- Verlaging van de kosten van onderwijs	--	--	72	73	68	71	67
- Eenmalige financiële tegemoetkoming bij geboorte kind	7	12	33	24	--	--	40
- Maandelijks uitkering/'Zorgloon' voor niet-buitenshuis werkende ouders ^{*)}	27	30	33	31	34	49	56
- Financiële inkomensafhankelijke tegemoetkoming voor gezinnen	--	--	--	--	--	--	64
-- Maatregel is in het betreffende jaar niet voorgelegd aan de respondenten.							
^{*)} In 1997 en 2000 werd gesproken over 'Zorgloon' i.p.v. maandelijks uitkering.							

Bron: MOAB 1983-2002.

MOAB

In het kader van de discussies rond bevolkingsvraagstukken doet het NIDI sinds 1983 periodiek onderzoek naar de beoordeling door de bevolking van het overheidsbeleid gericht op onder meer het combineren van werk en ouderschap en naar de opvattingen die leven over eventuele nieuwe door de overheid te treffen maatregelen voor gezinnen zoals verlofregelingen, kinderopvang, variabele werktijden, kinderbijslag en kosten van onderwijs. Het onderzoek bevat verder onder meer informatie over de publieke opinie jegens de zorg voor ouderen, ouderen en werk, inclusief doorwerken na de 65-jarige leeftijd, en de wensen ten aanzien van de leeftijd waarop mensen met pensioen gaan. Daarnaast komen opvattingen aan bod over overheidsbeleid dat erop is gericht om de AOW betaalbaar te houden.

De surveys naar 'Meningen en Opvattingen van de bevolking over Aspecten van het Bevolkingsvraagstuk' (MOAB) werden gehouden in 1983, 1986, 1990, 1994, 1997, 2000 en 2002 onder nationaal representatieve steekproeven van 1.400 à 1.800 respondenten.

Vragen

De drie vragen die hier centraal staan zijn:

1. Wat vindt u van de volgende voorzieningen (zie tabel 1) die de overheid zou kunnen treffen om het krijgen, verzorgen en grootbrengen van kinderen te vergemakkelijken?

Toelichting: De genoemde maatregelen zijn niet zo maar verzonnen, maar in sommige landen in Europa ook daadwerkelijk ingevoerd. Een aantal van deze voorzieningen is ook bij de overheid in ons land in discussie.

Antwoordcategorieën: sterk voor, voor, niet voor en niet tegen, tegen, sterk tegen.

2. Kunt u aangeven welke van de bovengenoemde voorzieningen u persoonlijk het liefst zou zien ingevoerd door de overheid?
3. Als de voorzieningen die u wenselijk vindt, echt zouden worden ingevoerd, zou dat voor uw persoonlijke leven gevolgen kunnen hebben. Wilt u aangeven of u het wel of niet eens bent met de volgende uitspraken?
 - Deze voorzieningen zouden het mij gemakkelijker maken het aantal kinderen te krijgen dat ik eigenlijk van plan was te krijgen.
 - Met deze voorzieningen zou ik mijn eerste/volgende kind eerder kunnen krijgen.
 - Deze voorzieningen geven mij de mogelijkheid nog eens na te denken over toch een kind (meer) dan ik van plan was.
 - Deze voorzieningen zouden mij waarschijnlijk doen besluiten toch een kind (meer) te krijgen dan ik van plan was.

Tabel 2. Voorkeuren van mannen en vrouwen, 20-44 jaar, ten aanzien van nieuwe voorwaardenscheppende beleidsmaatregelen voor ouders, 1983-2002 (%) *)

	1983	1986	1990	1994	1997	2000	2002
Maatregelen met betrekking tot arbeidsvoorwaarden:							
- Beter ouderschapsverlof voor buitenshuis werkende moeders	12	15	23	19	12	12	13
- Beter mogelijkheden voor deeltijdwerk	14	--	23	34	26	22	25
- Variabele werktijden	14	14	16	24	19	20	21
- Meer verlofdagen voor de man bij geboorte kind	***)	***)	--	--	14	16	--
- Kortdurend zorgverlof in geval van ziekte kind	***)	***)	--	--	19	13	--
Maatregelen met betrekking tot opvang van kinderen:							
- Beter kinderopvang voor 0-4-jarigen	15	19	21	18	19	23	15
- Beter buitenschoolse opvang	6	5	8	11	14	10	14
Maatregelen met betrekking tot de financiële kosten van kinderen:							
- Lagere inkomstenbelasting voor ouders	8	--	18	22	12	14	15
- Verhoging van de kinderbijslag	13	19	18	13	18	19	30
- Verlaging van de kosten van onderwijs	--	--	20	29	28	21	23
- Eenmalige financiële tegemoetkoming bij geboorte kind	2	4	5	4	--	--	4
- Maandelijkse uitkering/'Zorgloon' voor niet-buitenshuis werkende ouders**)	5	9	9	7	10	21	17
- Financiële inkomensafhankelijke tegemoetkoming voor gezinnen	--	--	--	--	--	--	16
*) Degenen die geen enkele voorkeur hadden zijn hier uitgesloten.							
**) In 1997 en 2000 werd gesproken over 'Zorgloon' i.p.v. maandelijkse uitkering.							
***) Uitkomsten voor deze maatregelen konden om technische redenen niet in de analyse van voorkeuren worden meegenomen.							
-- Maatregel is in het betreffende jaar niet voorgelegd aan de respondenten.							
Noot: Voornaamste voorkeur is een combinatie van eerste en tweede voorkeur. Daarom kunnen de percentages boven de 100 procent komen.							
Bron: MOAB 1983-2002.							

regeling die in Nederland niet bestaat – opmerkelijk te noemen. Het is een regeling die in landen als België, Frankrijk, Finland en het Verenigd Koninkrijk is ingevoerd, maar in Nederland altijd een negatief imago heeft gehad. Halverwege de jaren tachtig was er een discussie over wat men in de media een 'folkpremie' noemde.

Het genoemde verlanglijstje maakt duidelijk dat de bevolking vooral voorstander is van het invoeren van praktische voorzieningen om de combinatie van een baan met de zorg voor kinderen beter mogelijk te maken. Voor regelingen in de werksfeer is meer steun te vinden dan voor opvang- of financiële regelingen. Financiële maatregelen maken echter een inhaalslag.

Hoogste prioriteit

Dat het grootste deel van de 20-44-jarigen voorstander is van het verbeteren van de mogelijkheden om in deeltijd te werken wil nog niet zeggen dat deze maatregel in hun ogen ook de hoogste urgentie heeft. Als mensen ertoe worden uitgedaagd om hun belangrijkste voorkeur aan te geven, kan een ander patroon ontstaan. De trend in de voorkeuren die 20-44-jarigen hebben voor specifieke beleidsmaatregelen geeft een wisselend beeld (tabel 2). Door de jaren heen wordt een verbetering van deeltijdmogelijkheden het belangrijkste gevonden. Ook betere kinderopvangvoorzieningen en een verlaging van de onderwijskosten scoren regelmatig hoog. In 2002 gaven echter veruit de meeste mensen de hoogste prioriteit aan een verhoging van de kinderbijslag. Opmerkelijk is de veranderende voorkeur voor het ouderschapsverlof. Ouderschapsverlof was aan het einde van de jaren tachtig en vlak daarna een issue en werd door de Nederlanders in 1990 en 1994 nog boven aan de lijst geplaatst, maar is sinds 1997 blijkbaar geen belangrijk discussiepunt meer, niettegenstaande het feit dat er nog steeds geen betaald ouderschapsverlof voor iedere ouder bestaat. Een wettelijk recht op onbetaald ouderschapsverlof bestaat sinds 1991. De opkomst van de levensloopregeling kan hiervoor geen verklaring bieden want die bestaat pas sinds 2005. Wat verder opvalt, is de golfbeweging in de gevoelde urgentie van een verbetering van de kinderopvangvoorzieningen. Verbetering van de buitenschoolse opvang en vooral een eenmalige financiële tegemoetkoming bij de geboorte van een kind worden niet door veel mensen als urgent beschouwd.

Tabel 3. Potentiële effecten van gewenste beleidsmaatregel naar huidig aantal kinderen en kinders, 20-44 jaar, 2002 (%)

	Kinderwens				Geen kinders			
	Geen kinderen	Met kinderen			Geen kinderen	Met kinderen		
		1	2+	totaal		1	2+	totaal
Deze voorzieningen zouden het mij gemakkelijker maken het aantal kinderen te krijgen dat ik eigenlijk van plan was te krijgen	53	42	68	51				
Met deze voorzieningen zou ik mijn eerste/volgende kind eerder kunnen krijgen	24	26	21	24				
Deze voorzieningen geven mij de mogelijkheid nog eens na te denken over toch een kind (meer) dan ik van plan was					16	35	21	23
Deze voorzieningen zouden mij waarschijnlijk doen besluiten toch een kind (meer) te krijgen dan ik van plan was					10	25	14	17
Bron: MOAB 1983-2002.								

geldt vooral voor een maandelijkse uitkering (of zorgloon) voor niet buitenshuis werkende ouders. Tot 1997 was slechts een derde van de bevolking hier voorstander van. In 2000 en 2002 was dit aandeel gestegen tot ruim 50 procent. Mogelijk hangt deze stijgende populariteit samen met de discussie in de media over deze maatregel rond 2000. Er werden zelfs acties gevoerd voor een zorgloon voor moeders die fulltime voor hun kinderen wilden zorgen. Het moederschap werd in die discussies gepresenteerd als een fulltime, maar vooralsnog onbetaalde, baan. Tot slot is de stijging van het percentage voorstanders van een eenmalige financiële tegemoetkoming bij de geboorte van een kind – een

Invloed van beleid op gezinsplanning

Hoewel het voorwaardenscheppend overheidsbeleid niet is bedoeld om mannen en vrouwen te verleiden tot meer of eerder kinderen krijgen, zou dit wel een bijkomend effect kunnen zijn. Daarom is nagegaan of mensen anno 2002 verwachten dat invoering of verbetering van de beleidsmaatregelen waaraan zij de hoogste prioriteit geven, invloed zal hebben op hun eigen gezinsplanning. De reactie op vier stellingen werd onderzocht (tabel 3). De eerste twee stellingen, een algemene stelling en een over het *tijdstip* (leeftijd) waarop mensen kinderen krijgen, zijn vooral relevant voor degenen die (nog) een kind willen. De laatste twee stellingen gaan over het

aantal kinderen dat mensen willen krijgen en zijn vooral relevant voor degenen die geen (extra) kind willen. Aangezien verwacht mag worden dat mensen met minstens één kind andere verwachtingen hebben van de impact van gezinsmaatregelen dan mensen die nog geen kinderen hebben, worden ouders en kinderlozen met elkaar vergeleken.

Stelling 1: 'Deze voorzieningen zouden het mij gemakkelijker maken het aantal kinderen te krijgen dat ik eigenlijk van plan was te krijgen'
Mensen die kinderen willen hebben zijn doorgaans van mening dat de invoering van gewenste maatregelen het hen gemakkelijker zou maken om het gewenste kindertal ook daadwerkelijk te realiseren. Dit geldt vooral voor ouders die al minstens twee kinderen hebben (68 procent) en kinderlozen (50 procent). Ouders met één kind zijn weliswaar minder overtuigd van het ondersteunende effect van beleid, maar toch reageren nog vier van de tien bevestigend.

Stelling 2: 'Met deze voorzieningen zou ik mijn eerste/volgende kind eerder kunnen krijgen'
Nu is het voor mensen tamelijk eenvoudig om in te stemmen met de stelling dat nieuwe of verbeterde gezinsmaatregelen het makkelijker zouden maken om het aantal kinderen te krijgen dat men wenst. De vrij hoge percentages zijn dan ook geen verrassing. Dat ligt anders bij de *timing* van het eerste of het volgende kind. Een kind eerder krijgen dan gepland heeft immers gevolgen voor het dagelijkse leven. De percentages zijn hier dan ook beduidend lager. Toch vindt nog een kwart van de kinderlozen en ook van de ouders dat als de overheid de door hen zo gewenste maatregel invoert, zij hun kind eerder dan gepland kunnen krijgen.

Stelling 3: 'Deze voorzieningen geven mij de mogelijkheid nog eens na te denken over toch een kind (meer) dan ik van plan was.'
Het percentage 20-44-jarigen dat de beslissing om geen volgend kind te krijgen wil heroverwegen als de overheid de door hen gewenste maatregel zou doorvoeren (16 procent), is niet te verwaarlozen. De neiging van ouders om zich te bedenken hangt samen met het aantal kinderen dat zij al hebben. Mensen met één kind zouden vaker overwegen om toch nog een kind te krijgen dan ouders die al minstens twee kinderen hebben. Ook de kinderlozen lijken minder geneigd om van mening te veranderen.

Stelling 4: 'Deze voorzieningen zouden mij waarschijnlijk doen besluiten toch een kind (meer) te krijgen dan ik van plan was'
Instemmen met de vierde stelling gaat nog een stap verder. *Waarschijnlijk beslissen* tot (nog) een kind heeft ingrijpende gevolgen voor het persoonlijke leven van de mensen. Dit in gedachten houdend, zijn de gevonden percentages hoog, vooral voor de één-kind-gezinnen (25 procent).

Het grootste effect van de introductie van nieuwe of verbeterde gezinsmaatregelen op de gezinsplanning is dus te verwachten voor gezin-

Foto: Wim de Jonge

nen met één kind. Het lijkt erop dat (het gevoelde) gebrek aan voldoende ondersteunende voorzieningen deze ouders ervan weerhoudt het twee-kinderen-gezin, dat nog steeds als het ideaal geldt, te realiseren. Mensen met meer kinderen en zeker de kinderlozen lijken zekerder van hun zaak te zijn en minder gemakkelijk door de overheid te beïnvloeden. Natuurlijk moet bij de interpretatie van deze gegevens wel worden bedacht dat attitudes en intenties geen exacte schatting geven van toekomstig vruchtbaarheidsgedrag. Zeggen dat je *waarschijnlijk zou besluiten* om toch nog een kind te krijgen op voorwaarde dat gewenste beleidsmaatregelen worden ingevoerd is echter tamelijk veelzeggend. Duidelijk is in ieder geval dat heel veel mensen denken dat betere voorzieningen hun gezinsplanning kunnen beïnvloeden.

Potentieel effectieve beleidsmaatregelen

Samenvattend kan worden gesteld dat het potentiële effect van gewenste beleidsmaatregelen op de gezinsplanning groot is. Bij kinderlozen gaat het daarbij in de eerste plaats om voorzieningen die het eenvoudiger maken om een baan en de zorg voor kinderen te combineren (tabel 4). Betere mogelijkheden om in deeltijd te werken zouden het hen gemakkelijker maken om het kindertal te realiseren dat zij in hun hoofd hebben (18 procent), terwijl een betere ouderschapsverlofregeling hen er mogelijk toe zou brengen om eerder te starten met een gezin (14 procent). Als de overheid een inkomensafhankelijke financiële tegemoetkoming voor gezinnen en een betere kinderopvangregeling voor jonge kinderen invoert, zou dit kunnen betekenen dat zij besluiten om een kind meer te krijgen dan gepland (respectievelijk 21 en 27 procent). Voor de ouders ligt het simpel: verhoging van de kinderbijslag is voor hen cruciaal. Een verhoging zou hen ondersteunen bij het realiseren van hun gezinsplannen (39 procent), en mogelijk ertoe kunnen leiden dat zij hun volgende kind eerder krijgen (45 procent) en zelfs zouden heroverwegen (33 procent) of waarschijnlijk besluiten (27 procent) om een kind meer te krijgen dan gepland.

KIEZEN VOOR KINDEREN

SGP

- *Kinderbijslag*: de kinderbijslag wordt verhoogd voor gezinnen met meer dan drie kinderen.
- *Schoolboeken*: schoolboeken worden betaald uit overheidsmiddelen.
- *Gezin*: de SGP wil een minister voor Gezin en Jeugd.
- *Arbeid en zorg*: meer vrouwen aan het werk levert weliswaar meer geld op, maar werkt averechts: het leidt tot meer stress waar gezinnen de dupe van zijn.

SP

- *Kinderopvang*: meer, betere en betaalbare kinderopvang. Gratis kinderopvang en ruimer ouderschapsverlof voor gezinnen op of onder de armoedegrens.
- *Levensloopregeling*: de levensloopregeling moet worden verbeterd. Werknemers moeten gebruik kunnen maken van zowel de levensloopregeling als de spaarloonregeling.
- *Kinderbijslag*: inkomensafhankelijke kinderbijslag, en deze wordt extra verhoogd als tegemoetkoming in de totale kosten van opvoeding en kinderbijslag.
- *Schoolboeken*: gratis schoolboeken.
- *Arbeid en zorg*: In acute situaties hoort het opnemen van zorgverlof niet langer afhankelijk te zijn van de toestemming van de werkgever. Zowel mannen als vrouwen krijgen meer mogelijkheden om zorgtaken en arbeid te combineren. Wettelijk recht op betaald ouderschapsverlof, en meer mogelijkheden voor zorgverlof.

De verkiezingsprogramma's werden door de redactie geraadpleegd op 30 oktober 2006 via www.verkiezingsprogramma.info

Foto: Wim de Jonge

Tot besluit

Vrijwel alle partijprogramma's voor de aanstaande kamerverkiezingen lijken in de komende regeerperiode te willen 'sleutelen' aan verruiming en flexibilisering van kinderopvangvoorzieningen, aan verlaging van de kosten van kinderen (waaronder kinderopvangkosten, kinderbijslag, maar ook bijvoorbeeld gratis schoolboeken) en aan de levensloopregeling. Op deze manier wordt een aantal scherpe kanten van 'de combinatieproblematiek' teniet gedaan en zou er een klimaat kunnen ontstaan waarin meer mensen eenvoudiger en eerder het door hen gewenste kindertal realiseren. Wat dat 'sleutelen' precies zal opleveren, is natuurlijk op dit moment niet bekend. De voorgestelde maatregelen vallen in grote lijnen samen met hetgeen 20-44-jarigen als voorwaarde voor 'een kind erbij' in hun hoofd hebben. Of zij hun uitspraken daadwerkelijk zullen nakomen, valt nog te bezien. Het verleden wijst uit dat het *uiteindelijk* effect van gezinsbeleid op het geboortecijfer bescheiden is. Verder daalt het aantal potentiële moeders: het aantal vrouwen van 25-29 jaar in Nederland zal de komende vijf jaar iets dalen van 495.000 naar 490.000 en de daaropvolgende vijf jaar stijgen van 490.000 naar 522.000. Het aantal vrouwen van 30-34 jaar zal de komende vijf jaar zeer sterk dalen van 562.000 naar 499.000 en de daaropvolgende vijf jaar nauwelijks veranderen. Als hun kindertal door verbetering van het gezinsbeleid tien procent hoger wordt, zou dat voor het absolute aantal levendgeborenen (vergeleken met het huidige aantal) nauwelijks iets uitmaken. Niets doen betekent echter dat het aantal levendgeborenen nog lager zou kunnen uitvallen. Gezinsbeleid zou er dus eerder toe kunnen leiden dat het aantal geboorten minder sterk zal dalen dan zonder nieuw beleid het geval zou zijn, maar een forse stijging lijkt onwaarschijnlijk.

LITERATUUR:

- Esveldt, I., G. Beets, K. Henkens, A.C.Liefbroer en H. Moors (2001), *Meningen en opvattingen van de bevolking over aspecten van het bevolkingsvraagstuk, 1983-2000*. Den Haag: NIDI, NIDI-rapport nr. 62.
- Esveldt, I. en C.M. Fokkema (2006), *Work Package 7: Child-friendly policies*. Wiesbaden: Bundesinstitut für Bevölkerungsforschung. Rapport nr. 7.

Drs. I. Esveldt en **dr. C.M. Fokkema**, NIDI.

E-mail: esveldt@nidi.nl

DEMOS verschijnt 10 x per jaar en beoogt de kennis en meningsvorming over bevolkingsvraagstukken te bevorderen. Inlichtingen over toezending van kopij kunnen worden ingewonnen bij de redactie

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen met bronvermelding is toegestaan. Toezending van bewijs-exemplaren wordt op prijs gesteld.

Het NIDI is een instituut van de KNAW dat zich bezighoudt met onderzoek naar ontwikkelingen in de omvang en samenstelling van de bevolking

colofon

Demos	is een uitgave van het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI).
Redactie	Harry Bronsema, eindredacteur drs. Joop de Beer drs. Gijs Beets dr. Ernst Spaan
Adres	NIDI/DEMOS Postbus 11650 2502 AR 's-Gravenhage
Telefoon	(070) 356 52 00
E-mail	demos@nidi.nl
Internet	http://www.nidi.nl/public/demos/
Abonnementen	gratis
Basisontwerp	Harmine Louwé
Druk	Nadorp Druk b.v., Poeldijk

Tabel 4. Beleidsmaatregelen die de hoogste prioriteit krijgen van degenen die zeggen dat introductie van dat beleid een potentieel effect heeft op de gezinsplanning, naar ouderschap en kindertal, 20-44 jaar, 2002 (%)

	Kinderwens		Geen kindertal	
	Geen kinderen	Met kinderen	Geen kinderen	Met kinderen
Deze voorzieningen zouden het mij gemakkelijker maken het aantal kinderen te krijgen dat ik eigenlijk van plan was te krijgen	Betere mogelijkheden voor deeltijdwerk (18%)	Verhoging van de kinderbijslag (39%)		
Met deze voorzieningen zou ik mijn eerste/volgende kind eerder kunnen krijgen	Beter ouderschapsverlof voor buitenshuis werkende moeders (14%)	Verhoging van de kinderbijslag (45%)		
Deze voorzieningen geven mij de mogelijkheid nog eens na te denken over toch een kind (meer) dan ik van plan was			Financiële inkomensafhankelijke tegemoetkoming voor gezinnen (21%)	Verhoging van de kinderbijslag (33%)
Deze voorzieningen zouden mij waarschijnlijk doen besluiten toch een kind (meer) te krijgen dan ik van plan was			Betere kinderopvang voor 0-4-jarigen (27%)	Verhoging van de kinderbijslag (27%)

Bron: MOAB 2002.